

ISLOM DINI PAYDO BO`LISHI VA UNING TA'LIMOTI

Turg'unboyev Sarvarbek Abdurashid o'g'li

Farg'ona davlat universiteti talabasi

turgunboyevsarvarbek8@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada Islom dinining paydo bo'lishi, uning ta'limoti, Muhammad (s.a.v.) payg'ambarning hayoti, va Islomning ijtimoiy-iqtisodiy, madaniy va axloqiy jihatlari yoritilgan. Maqolada Islomning tarixiy davrlari, ya'ni Makka davri, Madina davri, va payg'ambarning vahiy olishi jarayonlari haqida batafsil so'z yuritiladi. Shuningdek, Islom dinining o'ziga xos diniy yo'nalishlari, masalan, sunniylik va shi'alik, hamda ularning jamiyatdagi o'rni va ta'siri tahlil qilinadi. Maqolada Islomning har bir jihati, uning o'ziga xos madaniy va diniy ta'siri ko'rsatilib, ma'naviyat va axloqiy qadriyatlar hamda jamiyat munosabatlariga bo'lgan ta'siri haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: Islom dini, Muhammad (s.a.v.), vahiy, ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlar, Madina davri, Makka davri, Islom ta'limoti, sunniylik, shi'alik, madaniyat, axloq.

Annotation. This article discusses the emergence of Islam, its teachings, the life of Prophet Muhammad (s.a.v), and the social-economic, cultural, and ethical aspects of Islam. The historical periods of Islam, namely the Meccan period, the Medinan period, and the process of revelation received by the Prophet, are explored in detail. Additionally, the article analyzes the distinct religious orientations within Islam, such as Sunni and Shia, as well as their roles and influence in society. Each aspect of Islam is examined, highlighting its unique cultural and religious impact, as well as its influence on spirituality, moral values, and societal relations.

Keywords: Islam, Muhammad (s.a.v), revelation, social-economic conditions, Medinan period, Meccan period, Islamic teachings, Sunni, Shia, culture, ethics.

Аннотация. В данной статье рассматриваются возникновение ислама, его учение, жизнь Пророка Мухаммада (мир ему и благословение), а также

социально-экономические, культурные и этические аспекты ислама. Подробно обсуждаются исторические периоды ислама, а именно мекканский и мединский периоды, а также процесс получения откровений Пророком. В статье также анализируются различные религиозные направления ислама, такие как суннизм и шиизм, а также их роль и влияние на общество. Рассматриваются все аспекты ислама, подчеркивая его уникальное культурное и религиозное воздействие, а также влияние на духовность, моральные ценности и общественные отношения.

Ключевые слова: Ислам, Мухаммад (s.a.v), откровение, социально-экономические условия, мединский период, мекканский период, учение ислама, суннизм, шиизм, культура, этика.

Kirish. Islom dini – insoniyat tarixidagi eng katta va muhim dinlardan biri bo‘lib, o‘ziga xos ma’naviy va ijtimoiy ta’siri bilan jamiyatlarga katta ta’sir ko‘rsatgan. Uning paydo bo‘lishi va rivojlanishi, avvalo, Muhammad (s.a.v.) payg‘ambarning hayoti va uning ta’limotlari bilan chambarchas bog‘liqdir. Islom dini islomiy axloq, adolat, tenglik va inson huquqlariga katta ahamiyat beradi. Uning ta’limotlari jamiyatda barqarorlikni ta’minlash, insonlar o‘rtasidagi munosabatlarni yaxshilash va ma’naviy rivojlanishga erishishga yo‘naltirilgan. Shu bilan birga, Islomning paydo bo‘lgan davri, ya’ni Makka va Madina davrlari, musulmonlar uchun katta ahamiyatga ega. Bu maqolada biz, Islom dinning asosiy ta’limotlari va o‘ziga xos jihatlarini, Muhammad payg‘ambarning hayoti, vahiyni nozil bo‘lishi va boshqa muhim tarixiy bosqichlar haqida to‘liq ma’lumot bermoqchimiz.

Islom dini va ta’limoti. Islom dini VII asrda arabiston yarim orolida Muhammad (s.a.v.) tomonidan asos solingan. Muhammad (s.a.v.) payg‘ambar bo‘lishidan oldin, Makka shahrida savdogar sifatida faoliyat yuritgan. Islomning paydo bo‘lishi davrida, arabistonliklar orasida ko‘plab diniy, axloqiy va ijtimoiy muammolar mavjud edi. Ularning aksariyati shirk (xudoga sherik qo‘yish) va adolatsizlikka, inson huquqlarining poymol bo‘lishiga oid edi. Muhammad (s.a.v.) ning Islomni targ‘ib qilishi bu muammolarga yechim sifatida, adolat, tenglik va yaxshilikka da’vat etgan.

Islom dini shaxsiy va jamoat hayotida yuksak ma'naviyat va axloqiy qadriyatlarni, jamiyatda o'zaro yordam va hurmatni targ'ib qiladi.

Islomning ijtimoiy-iqtisodiy shart-sharoitlari. Islom dini tarqalgan paytda arabiston ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlari juda past darajada edi. Makkada boylar va kambag'allar orasidagi tafovut katta bo'lgan, ayniqsa, savdogarlik va qul savdosi keng tarqalgan edi. Muhammad (s.a.v.) ning kelishi bu tizimga qarshi bo'lib, u ijtimoiy tenglikni va adolatni ta'minlashga intildi. Islom dini odamlarning haq-huquqlarini, ayniqsa, ayollar, bolalar va qullarning huquqlarini himoya qilishni o'zining asosiy maqsadi deb belgiladi. Buning natijasida, Islom jamiyatida qullikka qarshi harakatlar kuchaydi, ayollarni teng huquqli shaxs sifatida ko'rsatishning iloji bo'ldi.

Muhammad (s.a.v.) hayoti va vahiy nozil bo'lishining boshlanishi. Muhammad (s.a.v.) 570-yilda Makka shahrida tug'ilgan. U yoshligidan samimiy, halol va axloqan pok inson sifatida tanilgan. Muhammad (s.a.v.) ning Islomni tarqatishdagi asosiy bosqichlardan biri vahiy nuzulining boshlanishi edi. U 610-yilda Xiro g'orida Allohdan birinchi vahiyini oldi. Bu vahiyar Qur'onni tashkil etadi va Islom dini ta'limotining asosi bo'lib xizmat qiladi. Vahiyning nuzulidan keyin Muhammad (s.a.v.) niyati va harakatlari odamlarni haqiqatga, adolatga va to'g'rilikka chaqirdi.

Islomning Makka davri. Makka davri – Muhammad (s.a.v.) ning Islomni tarqatgan dastlabki yillari bo'lib, u juda ko'p to'siqlar va qarshiliklarga duch kelgan davr edi. Makkada ko'plab kishilar Islomni qabul qilishni rad etganlar va payg'ambarga nisbatan tajovuzlar ko'paygan. Biroq, Muhammad (s.a.v.) va uning izdoshlarini kuzatib borayotgan vahiyar va ta'limotlar, yangi ijtimoiy va diniy qadriyatlarni shakllantirishga yordam berdi. Shu bilan birga, Islomni qabul qilganlar soni ortib borayotgan edi.

Islomning Madina davri. Madina davri – Islomning eng muhim va hal qiluvchi bosqichlaridan biridir. Madinaga hijrat qilish orqali, Muhammad (s.a.v.) va uning sahobalari yangi jamiyatni qurishga kirishdilar. Madinada Islom dini faollashdi, musulmonlar o'rtasida birlashish va hamkorlikni ta'minlash boshlandi. Madina davri — shuningdek, Islomning diniy va ijtimoiy qonunlarining birinchi marta amalda

qo'llanila boshlangan davridir. Bu davrda musulmonlar janglarda ishtirok etib, Islomni yanada keng tarqatishga muvaffaq bo'ldilar.

Islom ta'limoti. Islom ta'limoti birinchi navbatda, Allohning yagona ekanligini tan olish, musulmon bo'lishning asosiy tamoyillarini o'z ichiga oladi. Islomda besh asosiy ibodat mavjud: namoz, ro'za, zakot, hajj va shahodat. Ushbu ibodatlar nafaqat diniy majburiyatlar, balki ijtimoiy va axloqiy qadriyatlarni ham o'z ichiga oladi. Islom ta'limoti jamiyatda adolat, halollik, sabr-toqat, yaxshilik, va insonlarga yordam berish kabi asosiy tamoyillarni targ'ib qiladi. Bu ta'limot, har bir musulmonning kundalik hayotida faol ravishda amal qilishi kerak bo'lgan yo'l-yo'riqdir.

Islom ma'naviyati va ma'rifatining shaxs va jamiyat munosabatlariga ta'siri. Islom dini shaxsiy ma'naviyatga katta e'tibor beradi. Islom ta'limoti odamlarni o'zini tanitish, axloqiy yuksalish, va ijtimoiy mas'uliyatni his qilishga chaqiradi. Islom jamiyatdagi barcha qatlamlarning o'zaro hurmat va o'zaro yordam prinsiplariga asoslanadi. Shaxsiy ma'naviyatning rivojlanishi jamiyatdagi umumiy farovonlikka olib keladi.

Islom yo'nalishlarining xalq ma'naviyatidagi o'рни. Islomda bir nechta asosiy yo'nalishlar mavjud. Eng keng tarqalganlari – sunniylik va shi'alik. Sunniylar va shi'alar o'rtasida diniy nuqtai nazardan farqlar mavjud bo'lsa-da, ular barchasi Islomning asosiy ta'limotlariga amal qilishadi. Sunniylik asosan xalqni, jamiyatni birlashtirishga intiladi. Shi'alik esa, Islomdagi siyosiy va diniy rasmiylashtirishda boshqacha qarashlarga ega bo'lib, ayrim ta'limotlarida Qur'ondagi ba'zi maxsus o'rinlarga e'tibor qaratadi.

Sunnilik mazhablari va ma'naviyati. Sunnilik Islomning eng katta bo'lagini tashkil etadi. Sunnilikda to'g'ri yo'l sifatida Qur'on va hadislarning amaliy qo'llanilishi asosiy o'rin egallaydi. Sunnilikda musulmonlarning axloqiy va diniy hayotiga doir juda aniq qoidalar va yondashuvlar mavjud.

Shi'alik: sektalar, mazhablar va ma'naviyat. Shi'alik, Islomdagi muhim yo'nalishlardan biridir. Shi'alik, sunniylikdan farq qilib, xususan, Ali ibn Abu Tolibga nisbatan maxsus hurmat va e'tibor ko'rsatadi. Shi'alikda payg'ambar Muhammad

(s.a.v.) ning vasiyatiga asoslanib, Ali va uning avlodlarini ruhan etakchi sifatida qabul qilishadi. Shi'alikning diniy va ijtimoiy ta'limotlari va qadriyatlari ko'pincha jamiyatning siyosiy hayoti bilan chambarchas bog'langan.

Xulosa. Islom dini o'zining ma'naviy, axloqiy va ijtimoiy qadriyatlari bilan insoniyatga katta hissa qo'shgan. Uning asosiy ta'limotlari nafaqat individual hayotga, balki jamiyatning mustahkamlanishiga xizmat qiladi. Muhammad (s.a.v.) ning hayoti va Islom dini jamiyatni o'zgartirish va yaxshilashga qaratilgan tashabbuslar bilan to'la. Bugungi kunda Islom dunyo bo'ylab minglab millionlab insonlarni birlashtirib, ularning ma'naviy va ijtimoiy hayotiga katta ta'sir ko'rsatmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Большаков. О.Г. История халифата. 1-3 части. М.1989-1998
2. Ислам. Энциклопедический словарь. М. 1991.
3. Хасанов А.А. Макка ва мадина тарихи. Т. 1992.
4. Усмон кески ўғли. Хазрати пайғамбар ҳаёти. Туркчадан Иброҳим Йўлдош Жўрабой ўғли таржимаси. Т. 1997.